

EVROPSKA KOMISIJA

Strazbur, 6. 2. 2018.
SOM(2018) 65 konačna verzija

**SAOPŠTENJE KOMISIJE EVROPSKOM PARLAMENTU, VIJEĆU,
EVROPSKOM EKONOMSKOM I SOCIJALNOM ODBORU I
ODBORU REGIJA**

**Vjerodostojna perspektiva proširenja za Zapadni Balkan i pojačano
angažovanje EU na Zapadnom Balkanu**

VJERODOSTOJNA PERSPEKTIVA PROŠIRENJA ZA ZAPADNI BALKAN I POJAČANO ANGAŽOVANJE EU NA ZAPADNOM BALKANU

U svom **govoru o situaciji u Uniji u 2017.** godini, predsjednik Evropske komisije Žan-Klod Juncker je ponovo potvrdio evropsku budućnost zemalja Zapadnog Balkana:

„Ako želimo veću stabilnost u našem susjedstvu, onda moramo da održimo vjerodostojnu perspektivu proširenja za Zapadni Balkan. Jasno je da neće biti daljeg proširenja tokom mandata ove Komisije i ovog Parlamenta. Nijedan kandidat nije spreman. Ali nakon toga, Evropska unija će imati više od 27 članica. Kandidati za pristupanje moraju u pregovorima dati najveći prioritet vladavini prava, pravosuđu i osnovnim pravima“

Šefovi država i vlada EU su dosljedno podržali evropski put regiona, a najskorije i u zaključcima predsjednika Evropskog vijeća iz marta 2017. godine:

„Evropsko vijeće [...] je potvrdilo svoju nedvosmisleni podršku evropskoj perspektivi Zapadnog Balkana. Pozdravljajući napredak koji su postigle zemlje u regionu, Evropsko vijeće naglašava da EU ostaje posvećena i angažovana na svim nivoima kako bi ih podržala u provođenju reformi i projekata usmjerenih ka EU.“

Zapadni Balkan je **dio Evrope**, geografski okružen državama članicama EU. Narodi EU i regiona imaju zajedničko nasljeđe i istoriju, kao i budućnost definisanu zajedničkim mogućnostima i izazovima. EU je već dugo snažno angažovana u regionu. Još od samita Evropskog vijeća u Solunu 2003. godine, ona podržava budućnost regiona kao sastavnog dijela EU.

Od tada, evropska perspektiva regiona pomaže ovim zemljama da postignu sveobuhvatne političke i ekonomske reforme uz poboljšanje demokratskih procesa. Vizna liberalizacija i značajno poboljšana regionalna saradnja podstiču otvorenija društva. U 2016. godini, ukupna trgovinska razmjena regiona sa EU bila je više od 43 milijarde eura, što je povećanje od 80% od 2008. godine, uz značajan potencijal za dalji rast. Privredna društva iz EU su takođe najveći investitori na Zapadnom Balkanu, sa preko 10 milijardi eura direktnih stranih investicija u regionu samo u proteklih pet godina. Povezanost i međuzavisnost regiona i Evropske unije bila je očigledna u toku migrantske krize. Zemlje regiona sve više djeluju kao partneri na globalnoj sceni.

Ova čvrsta perspektiva članstva u EU za Zapadni Balkan, zasnovana na zaslugama, **u političkom je, sigurnosnom i ekonomskom interesu** same Unije. To je geostrateška investicija u stabilnu, snažnu i ujedinjenu Evropu zasnovanu na **zajedničkim vrijednostima**. To je moćno sredstvo za unaprjeđenje demokratije, vladavine prava i poštovanja osnovnih prava. Vjerodostojna perspektiva pristupanja je **ključni pokretač transformacije** u regionu i na taj način poboljšava našu kolektivnu integraciju, sigurnost, prosperitet i socijalno blagostanje. Ona je od suštinskog značaja za podsticanje pomirenja i stabilnosti.

Pored toga, politika proširenja EU mora biti dio veće strategije jačanja Unije do 2025. godine, koju je naveo predsjednik Juncker u svom govoru o stanju Unije iz septembra 2017. godine. To je **ulaganje u sigurnost EU, privredni rast i uticaj**, kao i u njenu sposobnost da zaštiti svoje građane.

Međutim, **naša Unija mora biti jača i čvršća prije nego što postane veća**. Shodno tome, a u skladu sa Mapom puta za ujedinjeniju, snažniju i demokračičniju Uniju¹,

¹ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/roadmap-factsheet-tallinn_en.pdf

Komisija će tokom ove godine predstaviti niz inicijativa usmjerenih ka poboljšanju demokratskog, institucionalnog i političkog okvira za Uniju u 2025. godini, na osnovu postojećih ugovora. Konkretno, ove inicijative će uključiti prijedloge za poboljšanje djelotvornosti odlučivanja u EU unaprjeđenjem glasanja kvalifikovanim većinom u oblastima kao što su vanjska politika ili unutrašnje tržište.

Do tog datuma, EU bi mogla da ima više od 27 članica. Pregovori o pristupanju su uveliko u toku sa Crnom Gorom i Srbijom. One bi mogle biti potencijalno spremne za članstvo u perspektivi do 2025. godine, uz jaku političku volju, sprovođenje stvarnih i održivih reformi, kao i konačna rješenja sporova sa susjedima. Ova perspektiva je izuzetno ambiciozna. Njeno ispunjenje će u potpunosti zavisiti od objektivnih zasluga i rezultata svake zemlje.

Sve zemlje Zapadnog Balkana moraju hitno da udvostruče svoje napore, da rješavaju ključne reforme i da završe političku, privrednu i društvenu transformaciju zajedno sa svim zainteresovanim stranama sa političke scene i iz civilnog društva. Pridruživanje EU je mnogo više od tehničkog procesa. To je generacijski izbor, zasnovan na osnovnim vrijednostima, koje svaka država mora aktivnije da prihvati, počev od svoje vanjske i regionalne politike sve do toga šta se predaje djeci u školama.

Zemlje Zapadnog Balkana sada imaju **istorijsku priliku** da čvrsto i nedvosmisleno vežu svoju budućnost za Evropsku uniju. One će morati da postupaju odlučno. Pristupanje je proces koji jeste i biće zasnovan na zaslugama i koji u potpunosti zavisi od objektivnog napretka svake zemlje. Zemlje mogu međusobno da se sustižu ili prestižu u zavisnosti od ostvarenog napretka.

Komisija je spremna da pripremi preporuke za otvaranje pregovora o pristupanju sa Albanijom i Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom, na osnovu ispunjenih uslova. Uz trajne napore i angažovanje, Bosna i Hercegovina bi mogla postati kandidat za pristupanje. Kosovo* ima mogućnost održivog napretka kroz sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kao i napretka na evropskom putu čim objektivne okolnosti to dozvole.

Svakodnevni život na Zapadnom Balkanu bi trebalo postepeno približiti standardu života u Evropskoj uniji. Na kraju krajeva, građani žele da žive u zemljama koje su prosperitetne i ravnopravne, gdje je vladavina prava jaka i korupcija iskorijenjena. Ova strategija utvrđuje kako uz povećanu podršku EU, što uključuje i učešće u određenim politikama i programima Unije, zemlje Zapadnog Balkana mogu već sada imati koristi od veće stabilnosti i prosperiteta koji će, zauzvrat, olakšati napredak na njihovom evropskom putu.

I. VJERODOSTOJNA PERSPEKTIVA PROŠIRENJA ZAHTIJEVA VJERODOSTOJNE NAPORE I REFORME NA ZAPADNOM BALKANU²

Zemlje Zapadnog Balkana će moći da se pridruže Evropskoj uniji kada se ispune kriteriji iz člana 49. Ugovora o Evropskoj uniji, uključujući i kriterije iz Kopenhagena. Iako **nijedna zemlja danas ne ispunjava ove kriterije**, region je znatno napredovao od kraja devedesetih. Sve u svemu, značajan napredak je ostvaren kako u reformama, tako i u prevazilaženju razarajućeg naslijeđa rata i sukoba. Međutim, kako bi zemlje

* Ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SBUN 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

² Komisija će usvojiti redovno saopštenje o politici proširenja EU zajedno sa sveobuhvatnim izvještajima o zemljama u aprilu 2018. godine.

ispunile sve uslove za članstvo i ojačale svoje demokratije, neophodne su sveobuhvatne i ubjedljive reforme u ključnim oblastima, a naročito u oblasti vladavine prava, konkurentnosti, regionalne saradnje i pomirenja.

Prvo, **vladavina prava** se mora znatno ojačati. Danas ove zemlje pokazuju jasne elemente tzv. zarobljenih država, uključujući veze sa organizovanim kriminalom i korupcijom na svim nivoima vlasti i uprave, kao i veliku isprepletanost javnih i privatnih interesa. Sve ovo dovodi do osjećaja nekažnjivosti i nejednakosti. Politika takođe ima veliki uticaj na medije i kontrolu medija. Vidljivo osnaženo i nezavisno sudstvo i odgovorne vlade i uprave od suštinskog su osnova za sprovođenje trajnih društvenih promjena koje su potrebne.

Drugo, veliki dijelovi **privreda u regionu** nisu konkurentni, uz preveliki i neopravdani politički uticaj i nedovoljno razvijen privatni sektor. Trenutno se ni za jednu zemlju Zapadnog Balkana ne može reći da ima funkcionalnu tržišnu privredu ili kapacitet za suočavanje sa pritiskom konkurencije i tržišnim snagama u Uniji. Uprkos cjelokupnom napretku u reformama, veliki broj strukturnih pitanja nije riješen, što zauzvrat utiče na tržište rada, a naročito na mogućnost zapošljavanja mladih ljudi.

Treće, i dalje postoje važni **bilateralni sporovi** između zemalja u regionu koje je potrebno riješiti. EU neće prihvatiti uvoz ovih sporova i nestabilnosti koje oni mogu prouzrokovati. Moraju se pronaći i sprovesti konačna i obavezujuća rješenja prije nego što država pristupi Evropskoj uniji.

Na kraju, ali ne i najmanje važno, **pridruživanje EU je izbor**. Ono zahtijeva politički i društveni konsenzus i podršku koja potiče iz srca i umova ljudi. Lideri ne smiju biti neodlučni u pogledu toga gdje pripada Zapadni Balkan i u kom pravcu ga vode. Ovo je neophodno kako bi se osigurala i održala podrška vlastitih građana, kao i građana EU, a mora se odražavati u saopštenjima i obraćanjima lidera građanima.

Evropski put svake zemlje Zapadnog Balkana podržavaju razne inicijative, poput Berlinskog procesa³, zatim sektorske platforme, kao što su energetske i transportne zajednice, kao i aktivnosti regionalnih aktera, poput Regionalnog vijeća za saradnju.

Sada je na vlastima zemalja da, uz podršku njihovih društava, preuzmu odgovornost i ispune dobro poznate uslove za pristupanje. Da bi ambiciozni optimalni scenario postao realnost, **neophodno je djelovati odmah**. Na kraju, građani regiona će ocjenjivati sopstvene vlade prema tome da li su bile voljne i sposobne da ispune svoje evropske ambicije.

1. Vladavina prava, osnovna prava, vladavina

Sprovođenje reformi u oblasti **vladavine prava, osnovnih prava i dobrog upravljanja** ostaje najvažnije pitanje za Zapadni Balkan. To je takođe ključno mjerilo na osnovu kojeg će EU procjenjivati izgleda ovih zemalja. Ovaj region mora snažnije i vjerodostojnije prihvatiti ove osnovne vrijednosti EU. Njihovo nepoštovanje takođe odvraća investicije i trgovinu. Jačanje vladavine prava nije samo institucionalno pitanje. Ono zahtijeva društvenu transformaciju.

Mora se osigurati **nezavisnost, kvalitet i efikasnost pravosudnog sistema**. Suštinski je značajno osigurati nezavisnost pravosuđa i pojedinačnih sudija kao i odgovornost izvršne i zakonodavne vlasti. Ovo je preduslov za svako demokratsko društvo

³ Posljednji samit procesa održan je u Trstu u julu 2017. godine.

zasnovano na vladavini prava i njegov privredni razvoj.

Države moraju iskorijeniti **korupciju** bez kompromisa. Snažne i nezavisne institucije su presudne za sprječavanje i suzbijanje korupcije i sprovođenje djelotvornijih istraga i krivičnih gonjenja, koji dovode do pravosnažnih sudskih **presuda koje se sprovode** i predviđaju odvratajuće sankcije. Potrebno je značajno ojačati specijalne tužilačke strukture za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala i pravosudne organe. Ovo bi trebalo uključiti i dodjelu posebnih jedinica policije tužilaštvima. Potrebno je uspostaviti i sprovesti mjere kao što su oduzimanje nezakonito stečene imovine, gubitak prava na javnu funkciju, strožija pravila za državne službenike, dostupne informacije i žalbene mehanizmi za građane.

Zemlje moraju isto tako uspostaviti jak okvir za sprječavanje korupcije. Potrebna je veća transparentnost u upravljanju javnim sredstvima, naročito u svim fazama **javnih nabavki**, oblasti koja je naročito podložna korupciji. Na Zapadnom Balkanu je do sada bilo nekoliko primjera sprovođenja povjerljivih postupaka za nabavku robe, a određeni veliki ugovori dodijeljeni su bez javnog tendera. Postoje navodi o favorizovanju lokalnih podizvođača sa političkim vezama, kao i o nezakonitim plaćanjima. Države trebaju značajno povećati transparentnost, konkurentnost i pravičnost postupaka javnih nabavki, da ograniče upotrebu povjerljivih postupaka i da uvedu zaštitne mjere kojima se isključuje politički uticaj na ponuđače. Potrebno je potpuno uvesti transparentnu i javno dostupnu **e-nabavku**. Ovo bi trebalo da omogući građanima da jasno vide kako se njihov porez troši, od poziva za podnošenje ponuda do konačnog izvršenja ugovora. Ključne su i odgovornost rukovodstva i kultura interne kontrole u javnim institucijama.

Uporište **organizovanog kriminala** na Zapadnom Balkanu i dalje je jako, i u pogledu trgovine ljudima, trgovine narkoticima i oružjem, kao i u pogledu rizika od infiltracije kriminala u političke i ekonomske sisteme. Vlasti moraju biti djelotvornije u **razbijanju kriminalnih mreža i njihovih ekonomskih osnova**, uz sistematično korištenje finansijskih istraga i primjenu **preciznije usmjerenih alata**, kao što su zamrzavanje imovine proistekle iz krivičnog djela iz predostrožnosti, konfiskacija od trećih lica, prebacivanje tereta dokazivanja za posjedovanje određenih tipova imovine, konfiskacija prije donošenja presude u slučajevima neosnovanog bogaćenja, zahtjevi u pogledu otkrivanja informacija o vlasništvu nad privrednim subjektima i poboljšana pravosudna saradnja. Potrebno je što hitnije postići **konkretne i održive rezultate u borbi protiv korupcije, pranja novca i organizovanog kriminala**.

Osnovna prava su u velikoj mjeri zagarantovana zakonodavstvom zemalja Zapadnog Balkana, ali je potrebno više učiniti kako bi se osiguralo da se u praksi potpuno primjenjuju. Naročito je potrebno usmjeriti se na zaštitu slobode izražavanja i nezavisnost medija kao stuba demokratije. Neophodni su odlučni naponi za zaštitu manjina i borbu protiv diskriminacije, naročito Roma, čije socijalno uključivanje treba snažnije promovisati, kao i LGBTI zajednice. Takođe je neophodno obezbijediti ravnopravnost žena i muškaraca, a potrebno je riješiti i pitanje nasilja u porodici.

Poboljšanje funkcionisanja **demokratskih institucija** je od suštinskog značaja. To znači da je potrebno osigurati konstruktivan dijalog u cjelokupnom političkom spektru, naročito unutar **parlamenta**. Vlada treba da osigura opoziciji mogućnost da u potpunosti izvršava svoju ulogu, a opozicija treba konstruktivno da se angažuje u demokratskom procesu. Izbori bi trebalo da budu slobodni i poštjeni, a preporuke posmatračkih misija za izbora pravilno sprovedene. Pravila za javno i privatno **finansiranje političkih stranaka** takođe zahtijevaju suštinsku reformu.

Reforma javne uprave je ključna za jačanje upravljanja na svim nivoima. To uključuje poboljšanje kvaliteta i odgovornosti uprave, veći profesionalizam, depolitizaciju i transparentnost, kako prilikom zapošljavanja tako i otpuštanja, kao i transparentnije upravljanje javnim finansijama i bolje usluge za građane. Potrebno je naći i odgovarajuću ravnotežu između centralne, regionalne i lokalne vlasti.

Vlade bi trebalo da osiguraju zainteresovanim stranama aktivno učešće u procesu reformi i kreiranju politika, na primjer, uspostavljanjem **inkluzivnog strukturiranog dijaloga o prioritetima reformi** uz učešće osnaženog civilnog društva. Zbog toga je ključno podsticajno okruženje za organizacije civilnog društva.

Sve ove reforme i dalje zauzimaju centralno mjesto na putu regiona ka EU. Samo se ostvarivanjem vidljivih i održivih rezultata može postići neophodna i vjerodostojna dinamika.

2. Jačanje privrede

Region Zapadnog Balkana ima značajan **ekonomski potencijal**. Stopa rasta je veća od one u EU, a ovo tržište postaje sve interesantnije za robe i usluge iz EU i postepeno postaje dijelom evropskih lanaca vrijednosti. Nivo ekonomske integracije sa Unijom već je veoma visok radi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Međutim, potrebni su **dodatni napori** kako bi se povećala konkurentnost privreda Zapadnog Balkana, riješila visoka stopa nezaposlenosti, naročito među mladima, povećao prosperitet i stvorile poslovne prilike ne samo za lokalne aktere. Snažnije privrede zasnovane na vještinama takođe će pomoći u ublažavanju postojećeg odliva mozgova, pretvarajući ga u proces kruženja mozgova. Dalje modernizovanje regionalnih privreda će zauzvrat privući druge privatne investicije iz EU i povećati potražnju za robom i uslugama iz EU na Zapadnom Balkanu. Potrebne strukturne reforme treba pojačati odgovarajućim ekonomskim i fiskalnim politikama.

Privrede u regionu se suočavaju sa mnogim **strukturnim slabostima**, sa neefikasnim i rigidnim tržištima, slabom produktivnošću, ograničenim pristupom finansijama, nejasnim imovinskim pravima i složenim regulatornim okruženjem, što dovodi do niske konkurentnosti i visoke nezaposlenosti. Uopšteno gledano, nivoi investicija i stope rasta su nedovoljni da bi se značajno smanjio jaz u odnosu na EU. Privredni razvoj dodatno otežava duboko ukorijenjena siva ekonomija. Miješanje države i neopravdano političko uplitanje u ekonomiju su i dalje na visokom nivou, a politike u oblasti konkurencije i druge sporedne politike su još uvijek isuviše slabe. Strukturne reforme predviđene u Programima privrednih reformi moraju se rigoroznije sprovesti. Prioritet moraju imati mjere za rješavanje socijalnih izazova i strukturne nezaposlenosti. Proces privatizacije mora se unaprijediti uz potpunu transparentnost. Reforma preduzeća u državnom vlasništvu mora biti prioritet, a mora se riješiti i pitanje korupcije. Potencijal rasta i konkurentnost su i dalje ugrožavaju slabosti u oblasti vladavine prava, kao i loše funkcionisanje institucija.

Uspješna ekonomska integracija u regionu i sa EU je moguća samo ako se poboljša **povezanost**. Preveliki broj obaveza iz regionalnih sporazuma još uvijek nije ispunjen. Države moraju u potpunosti poštovati Ugovor o energetske zajednici i Ugovor o transportnoj zajednici, kao i propise EU iz Zajedničkog evropskog zračnog područja, na osnovu kojih su se obavezale da usvoje *acquis* iz oblasti energetike i transporta, kao i sa njima povezane standarde (npr. u oblasti životne sredine i konkurencije), znatno prije pristupanja.

Region takođe treba osigurati provođenje postojećih sporazuma i obaveza, na primjer, u kontekstu Sporazuma o slobodnoj trgovini u centralnoj Evropi, koji bi trebalo reformisati kako bi više odgovarao potrebama regiona. Obećava i usvajanje Višegodišnjeg akcionog plana za razvoj regionalnog ekonomskog područja, dogovorenog između lidera Zapadnog Balkana u julu 2017. godine: njegova primjena će dodatno ojačati trgovinu, investicije i mobilnost u regionu i između regiona i EU. To će pomoći integraciji tržišta u evropske i globalne lance vrijednosti i podstaći digitalizaciju privreda u regionu. Takođe će pomoći da se ubrzaju razvoj preduzeća i vještina, istraživanje i inovacije, kao i pametni rast.

3. Primjena pravila i standarda EU

Osnovna pitanja kao što su vladavina prava, osnovna prava, jačanje demokratskih institucija, reforma javne uprave, ekonomski razvoj i konkurentnost ostaju ključni prioriteti u procesu proširenja. Ona su osnova za svaku državu članicu koja teži da obezbijedi postojanje neophodnih administrativnih i pravosudnih kapaciteta za pravilnu primjenu pravila i standarda EU, ne samo u okviru zakona, već i u praksi. Potrebno je uraditi još mnogo toga u pogledu usklađivanja sa *acquis*-em EU, uspostavljanja ili izgradnje odgovarajućih institucija, kao i kapaciteta za sprovođenje, bilo u smislu pravila o jedinstvenom tržištu, socijalne politike, *acquis*-a EU u oblasti energetike i transporta ili prava EU u oblasti životne sredine.

Sprovođenje obaveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i drugih sektorskih sporazuma potpomoći će pripremu za ispunjavanje uslova za članstvo u EU. Potrebno je u potpunosti iskoristiti značajnu tehničku pomoć koja je dostupna, naročito podršku za institucionalnu izgradnju kroz Instrument za tehničku pomoć i razmjenu informacija.

4. Pomirenje, dobrosusjedski odnosi i regionalna saradnja - preduslovi za pristupanje

Regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi su od suštinskog značaja za napredak zemalja na njihovom putu ka Evropskoj uniji. Pored postojećih regionalnih inicijativa, kao što je Regionalno vijeće za saradnju, novi zamah su dali formati za političku saradnju sve do najvišeg nivoa pokrenuti u regionu, kao i nedavni samiti. Ovo bi trebalo dodatno iskoristiti kako bi se dalje doprinosilo političkoj stabilizaciji i stvaranju ekonomskih prilika.

Uz poboljšanu regionalnu saradnju, ključni su dalji naponi u pravcu pomirenja kako bi se uspostavio trajan mir i osigurala stabilnost u regionu. Potrebno je dodatno vrijeme da se zaliječe rane iz devedesetih godina. Međutim, nakon 25 godina vrijeme je da se sa novom energijom pristupi rješavanju otvorenih pitanja. Sve zemlje se moraju nedvosmisleno obavezati, kako riječima, tako i djelima, da će **prevazići nasljeđe** prošlosti kroz pomirenje i rješavanje otvorenih pitanja mnogo prije njihovog pristupanja EU.

Regionalna saradnja, dobrosusjedski odnosi i pomirenje ne mogu se nametnuti spolja. Lideri regiona **moraju da preuzmu punu odgovornost** i da vode svojim primjerom. Moraju izbjegavati i osuđivati sve izjave ili djelovanja koja bi mogla podstaći međuetničke tenzije i moraju se aktivno suprotstavljati nacionalističkim narativima. U EU nema mjesta zapaljivoj retorici, a još manje veličanju ratnih zločinaca, sa bilo koje strane. Proces **tranzicione pravde** nije završen. Osjetljiva otvorena pitanja, kao što su rješavanje predmeta u vezi sa ratnim zločinima, uključujući i putem pune saradnje sa

Mehanizmom za međunarodne krivične sudove i Specijalizovanim vijećima Kosova, sudbina nestalih lica, izbjeglice i interno raseljena lica, kao i otkrivanje i uklanjanje preostalih nagaznih mina u regionu, moraju se hitno rješavati.

Uloga **obrazovanja** mora dobiti veći prioritet, naročito u pogledu podsticanja veće tolerancije, promovisanja evropskih vrijednosti i jačanja kohezije društva. Zapadni Balkan bi trebalo da investira više u svoje mlađe generacije, naše buduće građane EU i da im pruži perspektivu za budućnost, a ne prošlost. Takođe je neophodno unaprijediti saradnju u oblasti **kulture** sa regionom i u samom regionu.

Politika proširenja EU mora nastaviti da izvozi stabilnost. Prema tome, EU ne može i neće uvoziti **bilateralne sporove**. Odgovorne strane ih moraju hitno riješiti. Atmosfera dobrosusjedskih odnosa može olakšati da se ovaj cilj postigne, ali će istovremeno predstavljati i lakmus test za to koliko su ovi odnosi zaista stabilni. U slučajevima kada granični sporovi nisu rešeni bilateralno, strane bi trebalo da njihovo rješavanje bezuslovno prepuste **obavezujućoj i konačnoj međunarodnoj arbitraži**, čije presude bi trebalo obje strane u potpunosti da primjene i ispoštuju prije pristupanja i koje bi trebalo uzeti u obzir prilikom pripreme ugovora o pristupanju. Komisija će posvetiti posebnu pažnju procesu rješavanja ovakvih sporova i pružiti podršku po potrebi. Sve zemlje se moraju uzdržavati od zloupotrebe otvorenih pitanja u procesu pridruživanja EU. Predvodnici na putu ka EU principijelno imaju strateški interes da podržavaju, a ne da osujete, težnje svojih susjeda. Zemlje regiona zavise jedna od druge i brže će napredovati ako pomažu jedna drugoj na tom putu.

Bez djelotvorne i sveobuhvatne **normalizacije odnosa Beograda i Prištine** kroz dijalog u kojem posreduje EU ne može biti trajne stabilnosti u regionu. Sveobuhvatni i pravno obavezujući sporazum o normalizaciji je hitan i presudan za napredovanje Srbije i Kosova na evropskom putu.

5. Naredni koraci na putu zemalja Zapadnog Balkana ka EU

U narednim godinama, sve zemlje zapadnog Balkana će imati priliku da krenu naprijed na putu ka EU na osnovu svojih sopstvenih zasluga i brzinom kojom ih postižu. Crna Gora i Srbija su trenutni predvodnici u procesu, a sljedeći pododjeljak ilustruje preostale ciljeve na njihovom putu. Albanija i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija ostvaruju značajan napredak na svom evropskom putu i Komisija je spremna da pripremi preporuke za otvaranje pregovora o pristupanju, na osnovu ispunjenih uslova. Komisija će početi sa izradom Mišljenja o zahtjevu za članstvo Bosne i Hercegovine nakon što dobije sveobuhvatne i kompletne odgovore na Upitnik. Uz trajne napore i angažovanje, Bosna i Hercegovina bi mogla postati kandidat za pristupanje. Kosovo ima priliku da postigne održiv napredak sprovođenjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i da ubrza svoj put ka EU kada objektivne okolnosti to dozvole. Kosovo će takođe imati značajne koristi od konačnog sporazuma o normalizaciji sa Srbijom.

5.1. Indikativna ilustracija koraka koji se zahtijevaju od Crne Gore i Srbije kako bi proces pristupanja završile u perspektivi do 2025.

U ovom odjeljku navode se ključni koraci i uslovi u pregovorima o pristupanju koje je potrebno preduzeti u pogledu moguće perspektive do 2025. godine. Ova ilustracija je tek indikativna i zasnovana na optimalnom scenariju. Ne podrazumijeva automatizam; proces jeste i ostaće objektivna i zasnovana na zaslugama. Služi da pokaže koliko bi brzo transformativne reforme navedene u prethodnom tekstu morale biti usvojene i

sprovedene da bi se ovaj scenario realizovao. Svaka zemlja će biti ocijenjena nezavisno, prema sopstvenoj zaslugi u skladu sa napretkom koji je postignut u ispunjavanju utvrđenih uslova.

➤ **Ispunjavanje prelaznih mjerila:**

Od presudnog je značaja da se usmjeri još veća pažnja na ispunjavanje **prelaznih mjerila u oblasti vladavine prava**. Komisija je ove zahtjeve i uslove već jasno definisala u svom redovnom izvještavanju. Lideri ovih zemalja se sada moraju suočiti sa postojećim izazovima snažno i sa jasnijom posvećenošću. U slučaju Srbije, moraju se ispuniti prelazna mjerila u vezi sa normalizacijom odnosa sa Kosovom (Poglavlje 35) i mora se hitno zaključiti sveobuhvatan i pravno obavezujući sporazum o normalizaciji odnosa.

➤ **Definicija zajedničkih stavova EU u ključnim oblastima politike:**

Komisija će pripremiti Saopštenje sa procjenama uticaja budućeg pristupanja na ključne politike, kao što su u oblasti poljoprivrede, kohezivne politike i budžeta. To će omogućiti državama članicama da definišu zajedničke stavove EU u pogledu pregovora o relevantnim poglavljima, uz puno razumijevanje mogućeg efekta, kao i da definišu eventualne prelazne mjere. Primjena principa slobodnog kretanja radnika za nove države članice je važno pitanje i za građane EU i za građane Zapadnog Balkana. Priroda prelaznih mjera u ovoj oblasti će stoga morati da bude rešena kroz pregovore. U slučaju Srbije, sprovođenje sveobuhvatnog i pravno obavezujućeg sporazuma o normalizaciji odnosa sa Kosovom moraće se značajno unaprijediti.

➤ **Zatvaranje pregovora:**

Kada se ispune sva mjerila za zatvaranje svakog poglavlja, uključujući vjerodostojne i održive rezultate u pogledu provođenja reformi, naročito u oblasti vladavine prava, države članice dolaze u poziciju da se saglase sa **zatvaranjem cjelokupnih pregovora** u okviru međuvladine konferencije. To bi zahtijevalo kontinuirani napredak, bez koraka unazad, u okviru reformske agende. U slučaju Srbije, treba prethodno postići neopozivo sprovođenje sveobuhvatnog i pravno obavezujućeg sporazuma sa Kosovom koji bi odražavao konsolidaciju pune normalizacije odnosa.

➤ **Potpisivanje Ugovora o pristupanju:**

Nakon što zemlja ili zemlje zaključe pregovore, može se potpisati **Ugovor o pristupanju** nakon mišljenja Komisije, saglasnosti Evropskog parlamenta i odluke Vijeća o prijemu novih država članica.

➤ **Pristupanje:**

Do pristupanja može doći kada se ratifikuje Ugovor o pristupanju u svim državama članicama EU i u zemlji ili zemljama u procesu pristupanja, uz poštovanje odgovarajućih nacionalnih ustavnih pravila.

II. VJERODOSTOJNA PERSPEKTIVA PROŠIRENJA - ZAHTIJEVA PODRŠKU EVROPSKE UNIJE

Perspektiva proširenja Zapadnog Balkana je prije svega i najviše u rukama samih zemalja. Sa svoje strane, EU mora ostati vjerodostojna, čvrsta i pravična, istovremeno nadograđujući svoje politike kako bi bolje podržala proces transformacije u regionu. Pored toga, mora ispunjavati svoje obaveze kao što Zapadni Balkan ispunjava svoje - u strateškom interesu same Evrope.

U narednom odjeljku, kao i u Akcionom planu u aneksu, naveden je niz vodećih inicijativa koje predstavljaju značajno povećanje angažmana EU u odnosu na zemlje Zapadnog Balkana, u obostranom interesu. Ove inicijative će zahtijevati konkretnu podršku evropskih institucija i država članica EU.

Politika proširenja EU i proces stabilizacije i pridruživanja i alati i instrumenti koje oni pružaju ostaju osnova za podršku EU Zapadnom Balkanu. Komisija će nastojati da osigura bolju koordinaciju svih relevantnih aktivnosti, i onih sa drugim zainteresovanim stranama, uključujući međunarodne finansijske institucije, te će nastaviti da promovise regionalno vlasništvo, ključno za napredak regiona.

EU bi trebalo da intenzivira svoje angažovanje u odnosu na Zapadni Balkan u pogledu različitih politika, usredsređujući se na oblasti od zajedničkog interesa, kao što su: pravosuđe i unutrašnji poslovi, uključujući sigurnost i borbu protiv organizovanog kriminala, privreda i jedinstveno tržište, energetika, transport i digitalna politika, socijalna politika, obrazovanje, istraživanje i inovacije, kao i vanjski poslovi i odbrana.

Saradnja u ovim oblastima biće podržana kroz veće učešće Zapadnog Balkana u **neformalnim sastancima Vijeća** i redovnim **kontaktima na nivou ministara**. Komisija će, sa svoje strane, uključiti, prema potrebi, Zapadni Balkan u **rad tehničkih odbora i radnih grupa Komisije**. Nakon samita Zapadnog Balkana u Sofiji u maju 2018. godine, trebalo bi da lideri EU nastave komunikaciju sa kolegama iz Zapadnog Balkana, uključujući i na nivou samita.

Potrebno je proširiti relevantne unutrašnje politike EU i programe finansiranja na Zapadni Balkan i tom regionu pružiti podršku kako bi se bolje iskoristilo postojeće učešće u tim programima i mrežama EU.

Komisija će proširiti svoju tehničku pomoć Zapadnom Balkanu kako bi pomogla zemljama u regionu da se usklade sa zakonodavstvom EU i osiguraju njegovu efikasnu primjenu u praksi. Pojačaće se saradnja sa **upravama** u regionu i olakšati primjena **formata koji predviđaju kontakte između ljudi**, kao što su lokalna partnerstva uspostavljena između općina širom regiona i onih u zemljama EU.

Da bi se ispunio zajednički interes u pogledu jačanja naše sigurnosti, potrebno je proširiti i produbiti strukturirane dijaloge o Zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici/Zajedničkoj sigurnosnoj i odbrambenoj politici i po potrebi povećati doprinose misijama i operacijama koje EU sprovodi sa pojedinačnim partnerima i dodatno unaprijediti učešće u akcijama vezanim za hibridne prijetnje, obavještajne poslove, svemir i reformu sektora odbrane i sigurnosti. U tom kontekstu, zemlje Zapadnog Balkana takođe moraju ubrzati usklađivanje sa svim stavovima vanjske politike EU, uključujući i restriktivne mjere. Pristupanje EU je izbor i taj izbor zahtijeva prihvatanje načela, vrijednosti i ciljeva koje Unija teži da podstiče u svom susjedstvu i šire, uključujući potpuno usklađivanje sa Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom.

1. Pojačana podrška vladavini prava

Trebalo bi pojačati napore kako bi se u regionu sprovodile reforme u pogledu vladavine prava i podržali ambiciozni koraci koje treba da preduzmu same zemlje. Alate razvijene tokom pregovora sa Crnom Gorom i Srbijom u okviru poglavlja o vladavini prava trebalo bi koristiti i u drugim zemljama Zapadnog Balkana kao podsticaj za rano usvajanje ključnih reformi. To će uključivati analizu zakonodavstva i prakse u ovoj oblasti, što će dovesti do **uspostavljanja detaljnih akcionih planova** u kojima se daje prioritet ključnim pitanjima, kao i pažljivo praćenje sprovođenja i

postizanja konkretnih rezultata.

Velika je korist od povećanog doprinosa država članica i stručnjaka u pogledu podrške i vršenja pritiska u vezi sa sprovođenjem reformi. Potrebno je sprovesti detaljniju procjenu vladavine prava i **proširiti savjetodavne misije na cijeli Zapadni Balkan** nadograđujući iskustava ranijih savjetodavnih misija. Trebalo bi unaprijediti praćenje sprovođenja i izvršenja zakona, i to, između ostalog, sistematičnijim stručnim misijama na pojedinačnim slučajevima, koje bi Komisija organizovala uz učešće stručnjaka iz država članica. Trebalo bi uvesti praćenje sudskih postupaka u oblasti teške korupcije i organizovanog kriminala. Trebalo bi preduzeti mjere kako bi se razvili pokazatelji sprovođenja reformi. Napredak u reformi pravosuđa treba mjeriti na osnovu efikasnosti pravosuđa koju sistem može pružiti svojim građanima i preduzećima.

Pregovarački okviri za Crnu Goru i za Srbiju stavljaju poseban naglasak na potrebu da se reformi u oblasti vladavine prava pristupi u početnoj fazi pregovora. Komisija **preporučuje da se u većoj mjeri iskoriste mehanizmi koje pruža pregovarački okvir**. Shodno tome, neophodno je zahtijevati suštinsko poboljšanje u oblasti vladavine prava, a naročito konkretne rezultate u reformi pravosuđa i u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala prije nego što se tehnički razgovori o drugim poglavljima u okviru pregovora o pristupanju mogu privremeno zatvoriti.

- Komisija će ove mjere objediniti u okviru glavne inicijative za **jačanje vladavine prava** na Zapadnom Balkanu.

2. Jačanje angažovanja u oblasti sigurnosti i migracija

Unaprijeđena **strateška i operativna saradnja** između EU i Zapadnog Balkana u oblasti **sigurnosti**, uključujući saradnju putem **odgovarajućih agencija**, ključna je za efikasno i djelotvorno rješavanje postojećih prijetnji vezanih za sigurnost i terorizam koje pogađaju Uniju i region Zapadnog Balkana. Saradnju u oblasti sprovođenja zakona i razmjene informacija na državnom i regionalnom nivou među partnerima sa Zapadnog Balkana takođe bi trebalo unaprijediti.

Na nivou EU pokrenuto je već mnogo aktivnosti kako bi se pomoglo u izgradnji kapaciteta na Zapadnom Balkanu i olakšala međunarodna policijska i pravosudna saradnja u borbi protiv prijetnji koje proističu iz organizovanog kriminala i terorizma, uključujući radikalizaciju koja vodi do nasilnog ekstremizma, izazove u vezi sa stranim borcima teroristima, i trgovinu vatrenim oružjem i eksplozivima. Ovaj angažman bi trebalo dodatno ojačati, na osnovu uspješnih inicijativa u oblasti sigurnosti i borbe protiv terorizma, i podržati tekućim dijalogom o sigurnosnoj politici između Unije i Zapadnog Balkana. Partneri sa Zapadnog Balkana bi trebalo – na *ad hoc* osnovi - više da učestvuju u relevantnim diskusijama o sigurnosnoj politici koje se odvijaju u EU.

Agencije EU⁴, uz podršku Interpola, biće pozvane da igraju istaknutu ulogu u unaprijeđenju strateške i operativne policijske i pravosudne saradnje, uključujući postavljanje službenika za vezu Europolu u regionu i dalje promovisanje zajedničkih istražnih timova. Sporazumi o saradnji sa Eurojustom bi trebalo da budu zaključeni čim neophodni standardi za zaštitu podataka budu uspostavljeni.

Pojačano angažovanje u **borbi protiv terorizma i radikalizacije** trebalo bi da

⁴ Evropska policijska kancelarija (Europol), Evropska agencija za graničnu policiju i obalsku stražu (EBSSA), Evropska jedinica za pravosudnu saradnju (Eurojust), Agencija Evropske unije za obuku organa za provođenje zakona (SEROE)

obuhvata jačanje strateških, zakonodavnih i institucionalnih kapaciteta u partnerskim zemljama, nadovezujući se na dijaloge o borbi protiv terorizma i zajedničke akcijske planove, kao i dalje angažovanje stručnjaka u oblasti borbe protiv terorizma na Zapadnom Balkanu. Treba unaprijediti saradnju između i u okviru unutrašnjih i vanjskih sigurnosnih mreža uz pomoć agencija EU i Interpola, uključujući razmjenu informacija o stranim terorističkim borcima i pružanje podrške Zapadnom Balkanu kroz Mrežu EU za širenje svesti o radikalizaciji. Potrebno je osigurati povezanost i sinergiju aktivnosti putem Inicijative Zapadnog Balkana za borbu protiv terorizma.

Neophodno je da se operativna saradnja u borbi protiv različitih vrsta **organizovanog kriminala** u kontekstu Ciklusa politike što više proširi kako bi obuhvatila i Zapadni Balkan. Posebna pažnja biće posvećena pružanju što veće podrške u izgradnji kapaciteta u oblasti **kibernetske sigurnosti i borbe protiv kibernetičkog kriminala**. Biće poboljšana saradnja sa relevantnim agencijama EU, kao što su Europol i Evropska agencija za mrežnu i informacionu sigurnost.

Istovremeno, neophodno je dodatno unaprijediti stratešku i operativnu saradnju sa Zapadnim Balkanom u oblasti **migracija i upravljanja granicama**. To podrazumijeva da se osigura pristup međunarodnoj zaštiti, dijeljenje relevantnih informacija (kao što su analize rizika), poboljšanje kontrole granice, osiguranje djelotvorne primjene politika o readmisiji i povratku, kao i borbu protiv ilegalnih migracija i krijumčarenja migranata. Takođe je neophodno jačanje međunarodne i regionalne saradnje (uključujući saradnju sa agencijama EU⁵ i odgovarajućim službenicima za vezu u regionu), kao i dalja konsolidacija kapaciteta upravljanja granicama i migracijama.

Komisija, stoga, predlaže nastavak procesa zaključivanja statusnih sporazuma evropske granične i obalske straže sa partnerima sa Zapadnog Balkana, koji bi osigurali jasan pravni okvir i mjere zaštite za bližu operativnu saradnju. Ovo bi trebalo da obuhvati mogućnost raspoređivanja i sprovođenja zajedničkih operativnih aktivnosti nadležnih nacionalnih organa država članica EU i zemalja Zapadnog Balkana zajedno sa Agencijom za evropsku graničnu i obalsku stražu. Podjednako je značajno produbljivanje regionalne saradnje i jačanje razmjene informacija između Unije i Zapadnog Balkana u ovoj oblasti.

Da bi se ispratili razne aktivnosti koje agencije EU treba da pokrenu u vezi sa Zapadnim Balkanom, Komisija nastoji da formira **Operativnu grupu EU za međuresornu saradnju** i da koordinira njen rad, u skladu sa njihovim odgovarajućim mandatima.

- Komisija će ove akcije objediniti u okviru glavne inicijative za **jačanje angažovanja u pogledu sigurnosti i migracija** na Zapadnom Balkanu.

3. Podrška društveno-ekonomskom razvoju

Investiranje u Zapadni Balkan jeste investiranje u Evropu. Investicije će se povećati samo ako se ojača ekonomsko upravljanje i ako se provedu strukturne reforme radi povećanja konkurentnosti. Mjere navedene u nastavku treba da podrže ostvarenje ovog cilja i podsticanje rasta i otvaranja novih radnih mjesta, naročito za mlade u regionu. **Investicioni okvir za Zapadni Balkan**, koji se finansira Instrumentom za prepristupnu pomoć, sve više će postajati osnova podsticanja investicija u regionu. U tu svrhu, ovaj okvir će biti proširen kako bi se dodatno privukle i koordinirale

⁵ Relevantan je rad navedenih agencija, kao i rad Evropske kancelarije za podršku azilu.

investicije bilateralnih donatora i međunarodnih finansijskih institucija. Predviđa se povećanje finansiranja u oblastima transporta, energetike, društvenog sektora, životne sredine i razvoja privatnog sektora, uključujući i digitalnu ekonomiju. Kako bi se društveno-ekonomski razvoj u regionu povezao sa prioritetima investiranja Unije, Komisija nastoji da **značajno podstakne pružanje garancija u okviru** Investicionog okvira za Zapadni Balkan da bi se privukle privatne investicije u region, uz potpunu komplementarnost sa postojećim inicijativama. U pogledu narednog Višegodišnjeg finansijskog okvira, Zapadni Balkan bi takođe trebao biti adekvatno obuhvaćen eventualnim budućim aranžmanima za eksterno davanje zajmova.

Regionalni ekonomski prostor je suštinski korak ka unaprjeđivanju ekonomske integracije između EU i Zapadnog Balkana i podsticanju privlačnosti regionalnog tržišta. Komisija će nastaviti da podržava razvoj međuregionalne ekonomske integracije, između ostalog i u vidu stručnog znanja, kako bi pomogla u provođenju akcionog plana za Regionalni ekonomski prostor, naročito u oblastima obuhvaćenim *acquis*-em EU.

Iako je trgovinska razmjena između EU i Zapadnog Balkana u 2016. godini iznosila više od 43 milijarde eura, postoji značajan potencijal za dalji rast. Kako bi se ovaj potencijal ostvario, Komisija će **dodatno olakšati trgovinsku razmjenu između EU i Zapadnog Balkana**. Ovo će obuhvatiti razvoj programa uzajamnog priznavanja na osnovu Centralnoevropske zone slobodne trgovine i Regionalnog ekonomskog prostora (npr. ovlašteni privredni subjekti). Članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji je preduslov za pristupanje EU i može ubrzati privredni rast i podstaći značajne investicije u regionu. Komisija će nastaviti da pomaže Bosni i Hercegovini i Srbiji u njihovom procesu pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji.

Razvojem **jakog privatnog sektora pod rukovodstvom preduzetnika, kako iz regiona, tako i iz EU**, bolje će se iskoristiti dinamičnost mladih u regionu i podstaći će se uzajamno korisna ekonomska integracija. Veze između poslovne zajednice u dijaspori na teritoriji EU i preduzetnika u EU i na Zapadnom Balkanu i dalje će se podsticati, uključujući i uz pomoć programa EU za konkurentnost preduzeća i malih i srednjih preduzeća. Potrebne su mjere kako bi se povećao pristup finansiranju i iskoristio potencijal rasta malih i srednjih preduzeća. Kako bi se podstakli preduzetništvo i inovacije, Komisija će uvesti plan z a podršku transferu tehnologije i **novoosnovanim preduzećima** u regionu, i podržati napore usmjerene ka uspostavljanju inteligentne specijalizacije i kružne privrede. Okvirni programi EU već su dostupni Zapadnom Balkanu. Kako bi se osiguralo djelotvornije učešće, trebalo bi predvidjeti dalju integraciju u postojeće mreže znanja u EU, uključujući izgradnju kapaciteta za istraživanje i inovacije. Saradnja se može dalje razvijati u okviru drugih inicijativa, uključujući makroregionalne strategije EU.

Komisija će raditi na podršci profesionalizmu i nezavisnosti službenika za **javne nabavke** i na jačanju mehanizama nadzora kako bi se omogućilo praćenje cijelog ciklusa javnih nabavki. Da bi ovi naponi bili efikasni, potrebna je čvrsta politička posvećenost rješavanju problema korupcije.

Godišnji program ekonomskih reformi kao praksa koju sprovodi Komisija zajedno sa svim zemljama Zapadnog Balkana ključno je sredstvo za podršku modernizacije njihovih ekonomija i za postizanje bliže ekonomske koordinacije sa EU. Komisija će unaprijediti ovu praksu, dodatno će je uskladiti sa postojećim evropskim semestrom za države članice EU i pružit će napredniju tehničku podršku.

Evropski stub socijalnih prava odražava načela i prava koja su od suštinskog značaja

za pravedno i dobro funkcionisanje tržišta rada i sistema socijalne zaštite. Kroz **novu ojačanu socijalnu dimenziju** za Zapadni Balkan, Komisija će raditi na tome da podrži zapošljavanje i socijalnu politiku u regionu, podstičući odgovarajuće angažovanje svih nivoa vlasti, socijalnih partnera i civilnog društva. Ovo će obuhvatiti veću usmjerenost na **reforme u oblasti zapošljavanja i socijalne politike** kroz pojačani nadzor relevantnih politika, uključujući i u kontekstu programa ekonomskih reformi. Komisija predlaže godišnji sastanak ministara EU i Zapadnog Balkana o pitanjima iz oblasti socijalne politike i zapošljavanja radi razmjene mišljenja. Trebalo bi predvidjeti veću finansijsku pomoć u socijalnom sektoru, prije svega u vidu investiranja u obrazovanje i zdravstvo kako bi se doprinijelo socijalnom uključivanju.

Trebalo bi pružiti veću podršku obrazovanju, naročito **stručnom obrazovanju, obukama i vještinama**, kao i u obučavanju nastavnika i predškolskom obrazovanju. **Finansiranje u okviru programa Erasmus+ će biti udvostručeno** kako bi se pomoglo još većem broju mladih građana Zapadnog Balkana da uče i steknu iskustvo u EU, čime se unapređuje ekonomski razvoj i promovišu zajedničke vrijednosti. Pilot projekat koji se bavi **mobilnošću učenika i predavača u stručnom obrazovanju i obuci** biće započet u bliskoj saradnji sa zainteresovanim stranama, uključujući Evropsku fondaciju za obuku.

- Komisija će ove akcije objediniti u okviru glavne inicijative za podršku **društveno-ekonomskom razvoju** na Zapadnom Balkanu.

4. Povećanje povezanosti

Unaprjeđenje povezanosti unutar Zapadnog Balkana predstavlja strateški interes obje strane. Unaprjeđenje saobraćajnih i energetske veze omogućit će veću konkurentnost, privredni rast i sigurnost snabdijevanja, a istovremeno predstavlja i važan preduslov za ekonomsku integraciju unutar Zapadnog Balkana. Ugovor o Energetskoj zajednici i Ugovor o Transportnoj zajednici, kao i Zajedničko evropsko zračno područje, osiguravaju napredne pravne okvire koji mogu - u kombinaciji sa snažnom političkom saradnjom u regionu - u velikoj mjeri olakšati povezanost unutar regiona.

Zapadni Balkan je geografski okružen državama članicama EU, a politički prioriteti su **povezivanje infrastrukture i između EU i Zapadnog Balkana** i ubrzanje razvoja međusobno povezanih transevropskih mreža u oblastima transporta, energetike i digitalnih usluga. Investiranje u infrastrukturne mreže donosi opipljive koristi koje građani i poslovni svijet i u EU i na Zapadnom Balkanu jasno prepoznaju. Pored povećanog finansiranja ovih mreža i stvaranja novih sistema osiguranja za privatne investicije, Komisija će raditi na tome da osigura efektivniju primjenu postojećih odredbi **Instrumenta za povezivanje Evrope** za zemlje Zapadnog Balkana. Komisija će istražiti mogućnosti za pojednostavljenje njihovog učešća u narednom Višegodišnjem finansijskom okviru.

Energetska unija sa Zapadnim Balkanom: Da bi se ojačala **Energetska unija EU, trebalo bi proširiti sve njene dimenzije** na Zapadni Balkan: podržavanje energetske sigurnosti, integracije tržišta i energetske tranzicije, uključujući energetske efikasnost i obnovljive energije. U ovom kontekstu, trebalo bi da svaka zemlja sprovede sve neophodne reforme i potpuno pojednostavi svoje politike u skladu sa pet stubova Energetske unije. Potrebno je podržati **izgradnju kapaciteta regulatornih tijela za energetiku i operatora prijenosnog sistema** na Zapadnom Balkanu kako bi u potpunosti mogli učestvovati u mrežama na nivou EU. Trebalo bi nastaviti rad na završetku **Regionalnog tržišta električne energije** na Zapadnom Balkanu i osigura njegovu integraciju sa Unutrašnjim tržištem električne energije EU.

U pravcu stvarne transportne unije sa Zapadnim Balkanom: Provođenje Ugovora o Transportnoj zajednici, koji je stupio na snagu 2017. godine, predstavljat će ključni korak ka naprednoj integraciji regiona u transportno tržište EU. Sporazumi o prioritetnim transportnim koridorima između EU i Zapadnog Balkana kao dijela transevropske transportne mreže već postoje. Potrebno ih je sada provesti kako bi se osigurao njihov doprinos povećanju konkurentnosti kontinenta u cjelini. Pored investicija, prioritet je usklađivanje sa operativnim standardima EU. To će, pored ostalih ključnih reformi, zahtijevati pojačane mjere za otklanjanje **administrativnih uskih grla i barijera na granicama** u cilju promovisanja integrisanog funkcionisanja drumskog i željezničkog saobraćaja. Potrebna je nova **strategija za željeznice** kako bi se Zapadni Balkan bio dio glavne mreže EU i njenog tržišta i kako bi se promovisalo otvaranje regionalnog tržišta željeznica. Pored toga, biće potrebni ciljani naponi kako bi se smanjio nerazmjerno velik broj smrtnih slučajeva na putevima pomoću nove strategije sigurnosti saobraćaja na putevima.

- Komisija će ove mjere objediniti u glavnu inicijativu za **podršku povezanosti** na Zapadnom Balkanu.

5. Pokretanje Digitalne agende za Zapadni Balkan

Razvoj **Jedinstvenog digitalnog tržišta EU** doprinosi razvoju poslovanja, stvaranju rasta, povećanju produktivnosti, promovisanju inovacija, transformaciji javnih usluga i poboljšanju kvaliteta života građana. Suštinski je važno da zemlje Zapadnog Balkana budu uključene u nastojanja EU da se prigrle tehnološke promjene kako bi ove zemlje mogle da imaju korist od digitalnih alata, čime bi se osigurala prosperitetna i održiva budućnost njihovih građana.

Komisija će, zajedno sa partnerima na Zapadnom Balkanu, **pokrenuti Digitalnu agendu za Zapadni Balkan**, uključujući i detaljan plan kako bi se omogućilo smanjenje troškova **rominga**. Podrška će biti osigurana za **postavljanje širokopojasnog interneta** unutar Zapadnog Balkana. Potrebno je razvijati **digitalno društvo**, tako da će biti osigurana podrška naročito za usluge e-uprave, e-nabavke i e-zdravstva, kao za razvoj **digitalnih vještina**. Komisija će podržati izgradnju kapaciteta kada je riječ o **povjerenju i sigurnosti i digitalizaciji industrije** na Zapadnom Balkanu, kako bi se osiguralo da svi sektori ostvare pogodnosti od digitalnih inovacija. Ovi naponi će biti dopunjeni pojačanom podrškom za usvajanje, sprovođenje i primjenu *acquisa* u oblasti jedinstvenog digitalnog tržišta.

- Komisija će ove mjere objediniti u okviru glavne inicijative za **Digitalnu agendu** za Zapadni Balkan.

6. Podrška pomirenju i dobrosusjedskim odnosima

Potrebna je snažnija odgovornost za podsticanje dobrosusjedskih odnosa i pomirenja na Zapadnom Balkanu što bi na prvom mjestu trebalo da vode zemlje regiona. Treba nastaviti sa jačanjem dobrosusjedskih odnosa kroz inicijative regionalne saradnje. Komisija je spremna da nastavi da podržava ovu saradnju, kako u okviru agende povezivanja, tako i kroz format WB6 i inicijative koje okupljaju šefove država i vlada iz regiona ili kroz ostale inicijative kojima se jača učešće ovih država u regionalnoj saradnji.

Komisija će dodatno proširiti podršku inicijativama za pomirenje, uključujući one koje se bave tranzicionom pravdom i pokušavaju da prevaziđu nasljeđe nedavnog sukoba. Nastaviće se sa pružanjem podrške radu Mehanizma za međunarodne krivične sudove i Specijalističkih komora na Kosovu. Komisija će takođe istražiti najbolje načine za

unaprjeđenje rada Međunarodnog komiteta Crvenog krsta i Međunarodne komisije za nestala lica radi podsticanja regionalne saradnje u cilju rješavanja pitanja nestalih lica i ispitaće šta se još može učiniti kako bi se smanjila opasnost od nagaznih mina.

Pružanje podrške obrazovanju i potencijalu mladih na Balkanu je od ključnog značaja za dalji razvoj regiona i preduslov za miran suživot i pomirenje. Pored obrazovanja, saradnja će se povećati u oblasti **kulture, mladih i sporta**. Oblast djelovanja **Regionalne kancelarije za saradnju mladih** će biti proširena. Pored povećanja finansiranja u okviru programa Erasmus+, Komisija će nastaviti da unaprjeđuje kulturne veze sa regionom. To uključuje rad na zaštiti kulturnog nasljeđa Zapadnog Balkana i promovisanje njegovih kulturnih i kreativnih djelatnosti.

- Komisija će ove akcije objediniti u okviru glavne inicijative za **podršku pomirenju i dobrosusjedskim odnosima** na Zapadnom Balkanu.

III. PRIPREMA EU ZA DOČEK NOVIH ČLANICA

1. Institucionalna pitanja

Sama EU treba da se postara da bude institucionalno spremna da dočeka nove države članice kada one ispune postavljene uslove. **Unija mora da bude snažnija i čvršća, prije nego što postane veća.**

Glasanje kvalifikovanom većinom u Vijeću je ključno sredstvo koje omogućava donošenje neophodnih odluka u Evropskoj uniji od 27 članica. Da bi se osiguralo djelotvorno donošenje odluka, biće neophodno zadržati barem oblasti politika u kojima se u Vijeću glasa kvalifikovanom većinom. Komisija će usvojiti Saopštenja o mogućnostima za dalje unaprjeđenje korištenja glasanja kvalifikovanom većinom u trećem kvartalu 2018. godine.

Biti član Evropske unije podrazumijeva prihvatanje i promovisanje njenih vrijednosti. Kada se razmatra budućnost Evropske unije, potrebno je uspostaviti efikasniji mehanizam kojim bi se omogućilo preduzimanje efikasnih mjera za rješavanje sistemskih prijetnji ili sistemskih kršenja ovih vrijednosti od strane bilo koje države članice EU. Komisija će predstaviti inicijativu za jačanje primjene vladavine prava u Evropskoj uniji u oktobru 2018. godine. Ugovori o pristupanju bi mogli da osiguraju pravni osnov da se takav mehanizam uspostavi u okviru ovih ugovora.

Pristupanje zemalja Zapadnog Balkana će **uticati na postojeće institucionalno uređenje u EU**. Prijedlozi za rješavanje ovih institucionalnih pitanja će biti neophodni prije zatvaranja pregovora. Prilikom razmatranja institucionalnog uređenja za naredno proširenje, treba uzeti u obzir buduće članstvo ostalih zemalja Zapadnog Balkana. Naročito, korištenje glasanja kvalifikovanom većinom u Vijeću predstavlja ključno sredstvo koje omogućava donošenje neophodnih odluka u Evropskoj uniji od 27 članica.

Takođe se moraju uspostaviti posebne odredbe i **neopozive obaveze** kako bi se osiguralo da nove države članice ne mogu da blokiraju pristupanje ostalih kandidata sa Zapadnog Balkana. Takođe su potrebni i posebni aranžmani u pogledu nacionalnih jezika budućih država članica.

Znatno prije zatvaranja sveukupnih pregovora o pristupanju, Komisija će uraditi **procjene o tome kako** će pristupanje jedne nove države članice uticati na politike u

ključnim oblastima, kao što su poljoprivreda, koheziona politika i budžet. To će omogućiti državama članicama da definišu zajedničke stavove EU za relevantna poglavlja, uz puno razumijevanje mogućih efekata, i da preduzmu sve mjere za njihovo ublažavanje.

2. Osiguranje finansijskih sredstava za uspješno pristupanje

Instrument za pretpristupnu pomoć podržava Zapadni Balkan u njegovoj pripremi za pristupanje i olakšava regionalnu i prekograničnu saradnju. U periodu između 2007. i 2017. godine, EU je investirala više od 8,9 milijardi eura u region kroz Instrument za pretpristupnu pomoć. Za 2018. godinu planirano je 1,07 milijardi eura. Finansiranje putem Instrumenta za pretpristupnu pomoć će biti još više prilagođeno potrebama zemalja. Sprovođenje ove strategije zahtijeva povećanje finansijskih sredstava. Stoga Komisija planira postepeno **povećanje podrške Instrumentu za pretpristupnu pomoć za Zapadni Balkan do 2020. godine**, u mjeri u kojoj to dozvoljavaju preraspodjele unutar postojećeg finansijskog paketa **Instrumenta za pretpristupnu pomoć**.

S obzirom na lekcije naučene iz prethodnih proširenja, treba da se predvidi **postepena i potpuna tranzicija** od pretpristupnog statusa do statusa države članice kako bi se omogućio **razvoj neophodnih apsorpcionih kapaciteta**. To bi trebalo uključiti postepeno povećanje novog Višegodišnjeg finansijskog okvira za finansiranje Instrumenta pretpristupne pomoći prije pristupanja, praćeno postepenim povećanjem sredstava nakon pristupanja. To u praksi znači da iako nova država članica ne može očekivati da dobije pun iznos sredstava iz izdataka EU odmah po pristupanju, njen pristup pretpristupnim fondovima će shodno tome biti znatno povećan prije pridruživanja.

Uslovljenost vezana za našu bilateralnu pomoć će biti pojačana. Povećanje finansiranja u postojećem i narednim Višegodišnjim finansijskim okvirima treba da bude povezano sa napretkom u provođenju osnovnih reformi i dobrosusjedskim odnosima.

Imajući u vidu relativno nizak bruto domaći proizvod u regionu i broj stanovnika, očekuje se da će uticaj pristupanja Zapadnog Balkana na budžet EU biti veoma ograničen. Ipak, proširenje Evropske unije košta i podrazumijeva dodatne troškove za sve države članice. Višegodišnji finansijski okvir odražava političke prioritete EU. Potrebe u okviru priprema za pristupanje moraju biti uzete u obzir u narednom **Višegodišnjem finansijskom okviru**, koji će sadržati posebne odredbe o proširenju. Ako neki kandidati budu spremni da se pridruže tokom perioda narednog Višegodišnjeg finansijskog okvira, onda će biti potrebno načiniti **neophodna prilagodavanja**.

3. Komunikacija

Da bi proces pristupanja bio uspješan, potrebna je jasna komunikacija o njegovim **mogućnostima i izazovima** i u regionu i u EU. Na Zapadnom Balkanu, za pružanje pravih informacija građanima i poslovnom svijetu primarno su odgovorne vlade država, kao i za formiranje nacionalnog konsenzusa oko svog strateškog cilja.

Što se tiče EU, države članice imaju obavezu da informišu svoje građane i da im predoče činjenice o mogućnostima i izazovima procesa. Komisija će podržati ove napore poboljšanjem svoje **strateške komunikacije** u zemljama i u Uniji i osiguravanjem vidljivosti politike proširenja.

IV. ZAKLJUČCI

EU već dugo podržava evropsku perspektivu Zapadnog Balkana. Budućnost regiona kao sastavnog dijela EU je u **političkom, sigurnosnom i ekonomskom interesu same Unije**. Politika proširenja EU sastavni je dio veće strategije jačanja Unije do 2025. godine. Uz jaku političku volju, provođenje stvarnih i trajnih reformi i konačna rješenja sporova sa susjedima, Srbija i Crna Gora **bi mogle biti potencijalno spremne za članstvo do ovog datuma**. Pristupanje jeste i **ostaće proces zasnovan na zaslugama** koji u potpunosti zavisi od objektivnog napretka koji je ostvarila svaka zemlja.

Kako bi **ispunile čvrsto uspostavljene kriterije za članstvo**, kao i u njihovom sopstvenom interesu, zemlje Zapadnog Balkana moraju provesti **sveobuhvatne reforme** u ključnim oblastima. **Vladavina prava, osnovna prava i vladavina** moraju se značajno ojačati. Reforma pravosuđa, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala i reforma javne uprave trebaju dati stvarne rezultate, a funkcionisanje demokratskih institucija treba značajno unaprediti. Ekonomske reforme moraju se odlučno sprovoditi, a mora se pristupiti rješavanju pitanja strukturne slabosti, niske konkurentnosti i visoke stope nezaposlenosti.

Sve zemlje se moraju nedvosmisleno obavezati, kako riječima, tako i djelima, da će prevazići nasljeđe prošlosti kroz pomirenje i rješavanje otvorenih pitanja mnogo prije njihovog pristupanja EU, naročito u pogledu graničnih sporova. **Sveobuhvatni i pravno obavezujući sporazum** o normalizaciji je hitan i presudan za napredovanje Srbije i Kosova na njihovom evropskom putu.

EU će znatno povećati svoju podršku procesu transformacije na Zapadnom Balkanu. Komisija planira **Akcionni plan za podršku transformaciji Zapadnog Balkana**, kao prilog uz ovu strategiju. On obuhvata **šest glavnih inicijativa** koje su usmjerene na specifične oblasti od interesa i za EU i za same zemlje Zapadnog Balkana, uključujući transformaciju kroz niz novih mjera u oblastima od jakog zajedničkog interesa:

Inicijativa za jačanje vladavine prava: Postojeći pregovarački instrumenti, kao što su detaljni **akcionni planovi**, biće prošireni na sve zemlje Zapadnog Balkana. Ocjenjivanje provođenja reformi biće pojačano, uključujući ocjenjivanje kroz **nove savjetodavne misije u svim zemljama**. Više će se koristiti **instrumenti koje pružaju pregovarački okviri** sa Srbijom i Crnom Gorom.

Inicijativa za jačanje angažovanja po pitanju sigurnosti i migracija: Pojačana saradnja u borbi protiv organizovanog kriminala, borbi protiv terorizma i nasilnog ekstremizma, kao i u sigurnosti granica i upravljanju migracijama. **Službenici za vezu Europol** biće raspoređeni u regionu; nastaviće se unaprjeđivanje **zajedničkih istražnih timova**, i biće zaključeni **statusni sporazumi sa Agencijom za evropsku graničnu i obalsku stražu**.

Inicijativa za jačanje podrške društveno-ekonomskom razvoju: obuhvataće proširenje **Investicionog okvira za Zapadni Balkan, značajan podsticaj u pružanju garancija za privlačenje privatnih investicija**, podršku novoosnovanim preduzećima i MSP, kao i veće trgovinske olakšice. **Nova ojačana socijalna dimenzija** biće više usmjerena ka zapošljavanju i socijalnim politikama, uz povećanu finansijsku pomoć za podršku socijalnom sektoru, naročito u oblastima obrazovanja i zdravstva. Finansiranje u okviru programa **Erasmus+ biće udvostručeno**.

Inicijativa za poboljšanje transportne i energetske povezanosti unutar regiona i sa

EU, uključujući podršku novim investicijama. U zemljama Zapadnog Balkana efikasnije će se koristiti **Instrument za povezivanje Evrope**. U cilju jačanja **Energetske unije EU**, sve njene aspekte trebalo bi proširiti na Zapadni Balkan.

Inicijativa za Digitalnu agendu za Zapadni Balkan: sadržaće plan za omogućavanje smanjenja troškova rominga, podršku za postavljanje širokopojasnog interneta u regionu, kao i razvoj e-uprave, e-nabavke, e-zdravstva i digitalnih vještina.

Inicijativa za podršku pomirenju i dobrosusjedskim odnosima: obuhvataće podršku u oblasti tranzicione pravde, rješavanje pitanja nestalih lica i pojačanu saradnju u oblasti obrazovanja, kulture, mladih i sporta, kao i proširenje oblasti djelovanja Regionalne kancelarije za saradnju mladih.

U martu 2018. godine, službe Komisije će sazvati početni koordinacioni sastanak sa državama članicama uz blisku saradnju sa Evropskom službom za vanjsko djelovanje radi razmatranja Akcionog plana i mehanizama operativne saradnje u cilju njegovog sprovođenja.

EU treba biti spremna da dočeka nove članice, kako institucionalno tako iz finansijske perspektive, kada ispune neophodne uslove. Komisija će blagovremeno prije pristupanja pripremiti procjene uticaja na politike u ključnim oblastima. Da bi se osigurala **adekvatna finansijska sredstva za podršku ovoj strategiji** i neometani prelazak u članstvo, Komisija predlaže **postepeno povećanje finansiranja** u okviru **Instrumenta za pretpristupnu pomoć** i osiguranje adekvatnih sredstava u **narednom Višegodišnjem finansijskom okviru** kako bi se izvršile pripreme za eventualna pristupanja. Da bi se osiguralo efikasno donošenje odluka, biće neophodno zadržati barem oblasti o kojima se u Vijeću odlučuje kvalifikovanom većinom i razmotriti da se one prošire. Potrebno je uspostaviti efikasniji sistem za rješavanje sistemskih prijetnji ili kršenja vladavine prava u svakoj državi članici EU. Biće poboljšane aktivnosti na komunikaciji.

Evropska perspektiva Zapadnog Balkana je jasna i nedvosmislena, a uslovi i kriteriji za članstvo u EU su dobro poznati. Kroz ovu strategiju, EU će moći da pruži **bezuslovnu podršku za ostvarenje ovog cilja**. Zemljama koje žele da ispune ove kriterije predstoji još puno posla. Vlade treba da osiguraju inkluzivnije reformske procese koji okupljaju sve zainteresovane strane i društvo u cjelini. Najvažnije od svega jeste to da lideri u regionu ne smiju imati nikakvu sumnju u svoju stratešku orijentaciju i posvećenost. Oni su ti koji na kraju moraju preuzeti odgovornost za ostvarivanje ove istorijske prilike.